

Petra Stará: Proměny podoby ve staroseverské literatuře
Bakalářská práce, FHS UK 2017
Posudek vedoucího práce

Předkládaná bakalářská práce je literární analýzou šesti staroseverských ság se zaměřením na proměny podoby, které se v nich vyskytují. Ve výběru analyzovaných textů jsou rovnoměrně zastoupeny tři ságové žánry: ságy rodové, ságy o dávnověku a ságy lživé. Po stručném představení jednotlivých ság následuje kapitola o staroseverské magii, v jejímž kontextu se mnoho proměn podoby v literatuře vyskytuje. Hlavní část práce zkoumá detailně jednotlivé ságy (přičemž u většiny vychází z českého překladu, u jedné – nepřeložené – z překladu anglického) a rozděluje proměny podoby na metamorfózu (ve smyslu fyzické přeměny) a metaforickou proměnu. Následují kapitoly systematizující, které postavy v daných textech podobu mění a jak se jednotlivé žánry v tomto ohledu mezi sebou liší. V závěru práce pak uvádí výsledky své analýzy formou odpovědí na otázky, které i v úvodu položila.

Práce ukazuje schopnost samostatné analýzy primárního textu i práce s anglickou sekundární literaturou. Základní znalost pramenného jazyka je vidět v konsekventní a adekvátní práci se staroseverskými jmény a termíny, která předpokládá bazální znalost gramatiky a kterou velmi oceňuji (jedinou výhradu mám vůči *hamrammir*, které je na s. 22 i jinde použito jako singulár, přestože jde o plurální formu).

Po formální stránce je práce dobrá, najdeme jen drobné nedostatky: ne vždy je originální název kurzívou (např. s. 9, s.16 aj.), kapitola 6.1. měla být zřejmě 5.6, v práci se opakovaně vyskytují chyby v interpunkci a psaní velkých písmen. Občas pokulhávají některé formulace z hlediska české stylistiky a výjimečně i pravopis („byla magie opravdu vědomostmi“ s. 16, „nazvány jako“ - opakovaně, např. s.23, „podobnou té losí“ – také opakovaně, např. s. 33, „slovní zásoba originálního textu používá termín...“ – s. 35, „z jedné Skallagrímovi jízdy“ - s. 23).

Za nejoriginálnější přínos práce považuji začlenění revenantů mezi příklady změny podoby, s čímž jsem se v sekundární literatuře nesetkala. O tom, zda Staroseveřané nějakou spojitost mezi *draugy* a změnami podoby viděli, by se dalo polemizovat, nicméně ze současného pohledu je to metodologicky přijatelný a zajímavý přístup. Zdařilá je i kapitola shrnující rozdíly mezi zkoumanými žánry z hlediska proměny podoby. Ukazuje, že autorka pronikla do dané problematiky i s vědomím nutnosti vnímat téma v kontextu literárního díla a jeho žánru, což v staroseverském bádání, především religionistickém, není samozřejmostí. Nicméně by mě zajímalo, jakým způsobem „sága většinou naznačuje, že tato magie není přirozená a neslouží k dobrému záměru“ (s. 44).

Z dalšího kapitol bych při obhajobě ráda slyšela více o tom, jak je v *Sáze o Egilovi* „pokládán velký důraz na odlišení jeho schopností od berserské zuřivosti“ (s.23). To, že Kveld-Úlf ani jeho potomci nejsou označeni za berserky, je pravda, v sekundární literatuře bývá konstatováno, že tytéž projevy se u vyšší společenské vrstvy označují jinak, méně hanlivě.

Mou hlavní výtkou k práci je, že by téma bylo i v rámci bakalářské práce možno rozpracovat do větší šíře a promyslet do větší hloubky. Podrobnější by mohl být především závěr práce, neboť z analyzovaného materiálu by se daly rozvést další zajímavé úvahy ukazující specifičnost staroseverského myšlení.

Dalo by se např. poukázat na obtíže při dělení proměn na metamorfózu a metempsychózu, které není v literatuře ojedinělé a ze současného hlediska je pochopitelné. Otázkou zůstává, zda je adekvátní pro uvažování starých Seveřanů, kde koncepty těla a duše zřejmě nestály proti sobě. To ukazuje i problematičnost některých příkladů: např. v kapitole o Sáze o Hrólfu Krakim je jako metaforická změna podoby označena změna povahy Bjornových synů, je zde však také řečeno, že „získali určité zvířecí vlastnosti, které se projevovali jak v jejich fyzickém vzhledu, tak v jejich povahových vlastnostech.“ (s.32). Podobně nejednoznačná je interpretace, že Bøðvar uměl „vytvořit a ovládat podobu medvěda.“ (s.33). Podobně v následující sáze je proměna Kolfrosty klasifikována jako metempsychóza „podle slovní zásoby použité v sáze“ (s. 35) bez dalšího upřesnění.

Aplikovat dualistické myšlení na středověkou kulturu, zejména na texty ústně tradované ve společnosti ještě nepříliš obeznámené s křesťanskou teologií, vede k paradoxům, které jsou do určité míry nevyhnutelné, neboť náš pojmový aparát se samozřejmě od tehdejšího liší, bylo by však záhodno je explikovat. Dále je třeba podotknout, že koncepty duše a těla (3.2) a změny podoby (3.3) se mohou vyskytovat v mnoha dalších kontextech než jen v kontextu magie, kam jsou v práci zařazeny.

Závěrem lze konstatovat, že autorka předkládané práce podrobně zpracovala vybrané ságy z hlediska položené, relativně abstraktní otázky, dokázala se zorientovat v časově i myšlenkově vzdáleném kontextu i po stránce jazykové, proto práci doporučuji k obhajobě a hodnotím ji jako „výbornou“.

Marie Novotná, Praha 10. 6. 2017